

Retningslinje for håndtering av asbestholdige gjenstander i Kulturhistoriske samlinger ved NTNU Vitenskapsmuseet

Versjon 1, 20.11.2023

Innledning

Policyen beskriver retningslinje for håndtering og magasinerings av asbestholdig arkeologisk funnmateriale i de Kulturhistoriske samlingene ved NTNU Vitenskapsmuseet. Problematikken relaterer seg utelukkende til gjenstander fra arkeologiske kontekster i museets kulturhistoriske samlinger. Retningslinjene er utformet i samarbeid med yrkeshygieniker ved NTNU.

Asbest er krystallinske silikatmineraler med fiberstruktur, som enten er en varietet av mineralet amfibol (som kan forekomme som amositt, antofyllitt, krokidolitt, aktinolitt, tremolitt) eller serpentin (krysotil) (Store norske leksikon, <https://snl.no/asbest>).

Offentlige retningslinjer

Arbeidstilsynets retningslinjer for asbest (<https://www.arbeidstilsynet.no/tema/kjemikalier/asbest/>, uthentet (20.11.2023) inneholder generell informasjon om asbest, risikofaktorer og krav til kartlegging og risikovurdering.

Mht. risikofaktorer oppgis følgende informasjon:

«Risikoen for helseskade oppstår først når løse asbestfibre opptrer i form av støv som kan pustes inn. Asbest innebærer ingen risiko med mindre asbestfibre frigjøres fra asbestmaterialet. Dette kan skje ved at asbesten skades, bearbeides eller utsettes for påkjenninger.»

Mht. krav til kartlegging og risikovurdering oppgis følgende:

«Arbeidsgiver eller byggherre som setter i gang vedlikeholds- eller bygningsarbeid, skal kartlegge hvordan og i hvilken grad arbeidstakerne kan bli eksponert for asbeststøv.»

Kartlegging av forekomster

De kulturhistoriske samlingene inneholder pr. 2023 til sammen 359 registrerte asbestholdige objekter. Dette omfatter leirkarfragmenter (308 stk), råstoffprøver (45 stk.), pilspisser (4 stk.) samt ubestemte keramiske fragment (2 stk). I tillegg kan asbestmineraler forekomme i gjenstander av kleberstein, men forekomst av asbestholdige mineraler blant disse gjenstandene i samlingene er ikke kartlagt.

Risikovurdering

I henhold til Arbeidstilsynets retningslinjer er risikoen for helseskader knyttet til asbestfibre i støvform. I løpende museumsarbeid (herunder utgravninger, samlings- og konserveringsarbeid) er håndteringen av asbestholdige gjenstander knyttet til opptak av materiale fra feltundersøkelser, håndtering i magasin (inntak/uttak, plassering), studier av gjenstandsmateriale samt uttak av prøvemateriale til analyse.

Gjenstandene som inneholder asbest, forekommer i hovedsak som solide objekter hvor asbest forekommer i grovkornet form i f.eks. solid materiale som keramikk og pilspisser. Prøver av rå-asbest kan imidlertid forekomme i en form som f.eks. mykere, tynne fibertråder hvor det er en risiko for fragmentering evt. forstøvning. I tillegg vil prøveuttak som innebærer bruk av bor eller lignende verktøy på asbestholdige objekter kunne at materiale frigjøres i støvform.

Det er i 2023 gjennomført støvprøver av alle rom hvor asbestholdige objekter fra samlingen håndteres (ref. saksnr. 2023/38855). Det ble ikke påvist asbest i disse prøvene, noe som indikerer at tidligere håndtering av gjenstander med asbest ikke har medført påviselig forstøving.

Retningslinjer for håndtering

I henhold til kartleggingen og risikovurderingene overfor legges følgende retningslinjer til grunn for håndtering av asbestholdige materialer:

- Solide asbestholdige objekter kan lagres uten emballasje, men skal pakkes inn i tett emballasje ved transport eller andre hendelser hvor det kan forekomme risiko for støt eller utvendige belastninger.
- Prøver av rå-asbest skal oppbevares i doble plastposer med tykkelse 100 micron. Posene merkes med standard klistermerking (<https://asbestutstyr.no/produkt/asbest-merkelapp-10-x-75-cm/>). Dette gjelder også håndtering i utgravings situasjon.
- Uttak fra poser med rå-asbest skal foregå i avtrekkskap med hansker.
- Destruktive prøveuttak fra asbestholdige materialer inkl. kleberstein skal foregå i avtrekkskap. Gjenstand skal renses i avtrekkskapet før den legges tilbake i samling.
- Ved prøveuttak av objekter som ikke kan håndteres i avtrekkskap skal nødvendig verneutstyr som beskytter mot støv anvendes. Tiltrekkelig standardutstyr er i støvmaske FFP2, samt beskyttelse mot forstøving av klær i henhold til situasjon (engangs-kjeledresser, hansker med lange armer, mansjetter e.l.)
- Ved funn av rå-asbest på utgravninger skal det foreligge klare faglige begrunnelser for opptak og senere innordning av materialet. Dette for å unngå unødvendig innsamling av materiale med særlige krav til håndtering.
- Uønskede hendelser som involverer asbestholdige objekter skal meldes som avvik i gjeldende system for avvikshåndtering.